

Возняк С. М., к.т.н., с.н.с;
Іващенко А. М., к.т.н., доцент;
Пеньковський В. І., к.військ.н.

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Політика стандартизації Північноатлантичного Альянсу

Резюме. Розглядаються питання формування та імплементації Північноатлантичним альянсом політики у сфері стандартизації, базові принципи процесу стандартизації, класифікація документів НАТО з питань стандартизації, менеджмент процесу стандартизації.

Ключові слова: Північноатлантичний альянс, стандарти, угоди із стандартизації (STANAG's), публікації альянсу (AP's), менеджмент у галузі стандартизації.

Постановка проблеми. Складна і багаторівнева система стандартизації Північноатлантичного Альянсу, яка діє вже 65 років, на сьогодні включає організаційно-штатні структури, процедури розроблення і прийняття документів із стандартизації та базу даних стандартів. Впровадження стандартів НАТО в секторі безпеки і оборони України вимагає від національних фахівців як знання предметної сфери і англійської мови, так і розуміння політики НАТО в галузі стандартизації. У статті розглядаються питання формування та імплементації Північноатлантичним альянсом сучасної політики у сфері стандартизації, базові принципи процесу стандартизації, класифікація документів НАТО з питань стандартизації, менеджмент процесу стандартизації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Стратегія національної безпеки і Воєнна доктрина України 2015 р., Стратегічний оборонний бюлетень України 2016 р. визначають впровадження стандартів Північноатлантичного Альянсу і досягнення оперативної взаємосумісності як одну з основних цілей реформування сектору безпеки і оборони України. Тим часом, національні наукові, аналітичні та навчально-методичні видання не надають відповідної уваги цьому складному прикладному питанню і науково-методичному забезпеченню його вирішення. Відомо декілька публікацій [12, 13], де обговорюються політологічні аспекти переходу на стандарти НАТО. Із західних публікацій відзначимо роботи генерала збройних сил Туреччини, доктора Чіхангіра Аксіта (*Dr. Cihangir Aksit*), який у 2010-2014 рр. очолював Агентство НАТО із

стандартизації [8-11], роботи якого присвячені менеджменту процесу стандартизації НАТО та перспективним напрямкам його розвитку. Для формування системного погляду щодо впровадження стандартів НАТО та досягненню взаємосумісності, автори статті також використовували оригінальні стандарти та інші документи НАТО [1-3, 5-7].

Метою статті є аналіз політики НАТО у сфері стандартизації.

Виклад основного матеріалу. Ключове значення, яке Північноатлантичний Альянс відіграє в організації оборони країн-членів і проведенні багатонаціональних військових операцій, ставить жорсткі вимоги до питань оборонного планування, оперативної і технічної сумісності та стандартизації у збройних силах коаліції. Пріоритетність цих питань чітко визначається чинною Стратегічною концепцією 2010 р.: “Альянс буде підтримувати і розвивати спільні спроможності, стандарти та структури, які пов'язують нас разом” [1].

Протягом останніх років більш сімдесяти країн світу-партнерів Альянсу на різних рівнях (Партнерство заради миру, Середземноморський діалог, Стамбульська ініціатива співпраці тощо), проявили зацікавленість політикою Альянсу у сфері стандартизації. Існує багато причин для такого інтересу, до основних з яких відносяться прагнення партнерів до підвищення рівня національної безпеки через інтеграцію в демократичну спільноту та економія власних ресурсів і зусиль. Таким чином, стандартизація є актуальним питанням діяльності як Альянсу, так і всіх його членів і партнерів.

Стандартизація в НАТО визначається як “розробка і реалізація концепцій, доктрин,

процедур і планів оперативної діяльності, матеріально-технічного забезпечення і адміністрування з метою досягнення і підтримки функціональної сумісності, взаємозамінності і уніфікації, необхідних для забезпечення належного рівня взаємосумісності (interoperability) та оптимізації використання ресурсів [2].

Не зважаючи на те, що процеси стандартизації в Альянсі були розпочаті у 1951 р., політика в галузі стандартизації була розроблена і затверджена тільки у 2000 р. і повністю переглянута у 2010 р. [3].

Політика НАТО щодо стандартизації спрямована на забезпечення спільного розроблення, погодження та впровадження підходів, принципів, концепцій, доктрин, критеріїв та планів розвитку національних збройних сил, процедур оборонного планування, проведення операцій, обміну інформацією, адміністрування і логістики для досягнення і підтримки необхідних рівнів взаємосумісності.

Принципами НАТО у сфері стандартизації є наступні:

1. *Направленість на досягнення стратегічних цілей:* стандартизація є процесом забезпечення досягнення загальних політичних цілей, які визначаються Стратегічною концепцією Альянсу та Керівництвом (на рівні міністрів) з оборонного планування НАТО.

2. *Системність:* оборонне планування, взаємосумісність і стандартизація є цілісною множиною елементів військової діяльності Альянсу.

3. *Узгодженість і координація діяльності:* зведення до мінімуму дублювання шляхом проведення консультацій, зв'язку та обміну інформацією з країнами-членами і партнерами, комітетами Північноатлантичної Ради Альянсу, стратегічними командуваннями.

4. *Відкритість:* використання стандартів Міжнародної організації із стандартизації (ISO), Міжнародної електротехнічної комісії (IEC) та інших, тільки там, де не можливо застосувати цивільний стандарт, розробляється стандарт НАТО.

5. *Ієрархічність:* система стандартизації включає три базових рівня:

функціональної сумісності (compatibility): різні технічні системи, різні інформаційні потоки, єдиний інтерфейс;

оперативної взаємозамінності (interchangeability): різні технічні системи, єдині інформаційні потоки;

уніфікації (commonality): єдині технічні системи, єдині інформаційні потоки.

Існує певна залежність між рівнями стосунків країн з НАТО і рівнями стандартизації, які вимагаються. Так, співробітництво без взаємних зобов'язань вимагає досягнення рівня функціональної сумісності, партнерство із зобов'язання взаємодопомоги рівня оперативної взаємозамінності, інтеграція відповідає рівню уніфікації. Хартія 1997 р. визначає рівень співробітництва між Україною і НАТО як особливе партнерство [4].

6. *Зворотний зв'язок:* огляд та сертифікація стандартів та угод по стандартизації є невід'ємною частиною процесу стандартизації.

7. *Національні зобов'язання:* стандарти ухвалюються консенсусом, реалізуються повністю або частково, із зауваженнями або без. Спільні стандарти застосовуються кожною країною в максимально можливій мірі, в окремих випадках країни відмовляються від обов'язкового впровадження конкретних стандартів. Разом з тим стандарти, які пов'язані з вимогами до функціональної сумісності збройних сил, мають пріоритет, який визначається відповідними комітетами Північноатлантичної Ради.

8. *Відповідальність за впровадження:* імплементація покладається на структури Альянсу.

9. *Єдина термінологія.*

Усі документи з питань стандартизації об'єднані в єдину взаємопов'язану ієрархію керівних документів Альянсу.

До документів НАТО з питань стандартизації відносяться:

стандарти (NATO STDs);

угоди із стандартизації (STANAGs);

рекомендації із стандартизації (STANRECs);

інші міжнародні стандарти, прийняті для використання (non-NATO STDs);

інші документи, які мають відношення до процесів стандартизації (SRD): доктрини, директиви, оперативні і тактичні оцінки, результати вивчення бойового досвіду, отриманого на навчаннях та в реальних бойових операціях, стратегічні плани організації із стандартизації НАТО і національних агентств стандартизації (NSO/NSA Strategic Plan).

Стандарт НАТО – документ, який розробляється і впроваджується в рамках процесу стандартизації та відповідає наступним вимогам:

є самостійним і функціонально повним і унікальним;

не містить даних, що посилаються на національні можливості або інші організації (якщо необхідно, такі дані наводяться в супровідних документах);

публікується як документ Альянсу з питань стандартизації (NATO Allied Publications, APs) або багатонаціональний документ (NATO Multinational Publications, MPs), однією або обома офіційними мовами (англійська, французька), має чотиризначний реєстраційний номер;

супроводжується органом, яким поставлено завдання на розроблення стандарту.

За функціональним призначенням стандарти підрозділяються на оперативні, матеріально-технічні (технологічні) і адміністративні.

Оперативні охоплюють питання військової практики: стратегії, тактики, бойової підготовки, проведення навчань, узагальнення досвіду, відображення графічної інформації і картографії. В оперативній сфері стандартизації існує п'ять доменів: об'єднаний, сухопутний, повітряний, морський та медичний.

Матеріально-технічні стандарти визначають загальні технічні вимоги протягом всього його життєвого циклу озброєння і військової техніки, комплексні системи, в тому числі системи управління, командування і контролю (СЗ), інтерфейси, вузли, комплектуючі, запасні частини і витратні матеріали, в тому числі боеприпаси і паливо.

Адміністративні стандарти стосуються питань управління Альянсом, термінології, фінансів, людських ресурсів і військових звань.

Публікації НАТО з питань стандартизації (APs) - офіційні документи, які для всіх або окремих країн-членів встановлюють єдину термінологію і визначають порядок і процедури впровадження і застосування угод із стандартизації та адміністративних процедур, прийнятих в Альянсі. APs є офіційними коментарями і роз'ясненнями щодо прийнятої термінології і порядку впровадження угод із стандартизації.

До основних публікацій з питань стандартизації відносяться:

процедури стандартизації AAP-3 (Production, Maintenance and Management of NATO Standardization Documents);

реєстр угод і публікацій із стандартизації AAP-4 (NATO Standardization Agreements and Allied Publications);

господарський AAP-6 (NATO Glossary of Terms and Definitions);

перелік прийнятих скорочень (аббревіатур) AAP-15 (Glossary of Abbreviations Used in NATO Documents).

Угода країн НАТО із стандартизації (STANAGs) — це міжнародний договір, який регламентує загальні правила і порядок дій, уніфікацію адміністративних, технічних і процесів забезпечення(логістики), озброєння і військової техніки, іншої матеріальної частини збройних сил країн Альянсу і країн-партнерів. Угодами про стандартизацію також визначаються критерії здатності до оперативної сумісності країн-членів і партнерів.

На сьогодні база даних стандартів (NATO Standardisation Documents Database, NSDD) налічує більше 2000 угод із стандартизації, об'єднаних в 43 функціональні групи, та більше 8000 інших документів альянсу з питань стандартизації, визначенні 15 000 термінів англійською і французькою мовами [8]. Частина цих документів - близько 1200, доступна для ознайомлення партнерами за запитом, у відкритому доступі на офіційному сайті НАТО знаходиться 212 стандартів та публікацій [14]. Ряд інших ресурсів з питань міжнародних стандартів вміщують, в тому числі, і стандарти НАТО [15]. Щоденно до інформації з питань стандартизації НАТО звертається в середньому понад 13 000 осіб, які скачують понад 800 документів [11].

Наведені цифри не є постійними, оскільки безперервно триває робота з підготовки нових угод із стандартизації та публікацій з питань стандартизації, виключенню застарілих і тих, які втратили свою актуальність документів.

Головним органом з визначення політики НАТО у сфері стандартизації є Комітет із стандартизації (CS), безпосередньо підзвітний вищому політичному органу НАТО – Північноатлантичній Раді. З вересня 2000 року країни-партнери активно залучаються до роботи Комітету.

Політику за напрямками стандартизації визначають Комітети Північноатлантичної Ради НАТО (рис. 1).

Безпосередньо організація(менеджмент) підготовки і погодження документів з питань стандартизації, підтримка роботи NSDD

покладається на Агентство із стандартизації (NATO Standardisation Agency, NSA). Агентство веде свою історію з 1951 р., коли

через два роки після підписання Вашингтонської угоди розпочало свою діяльність

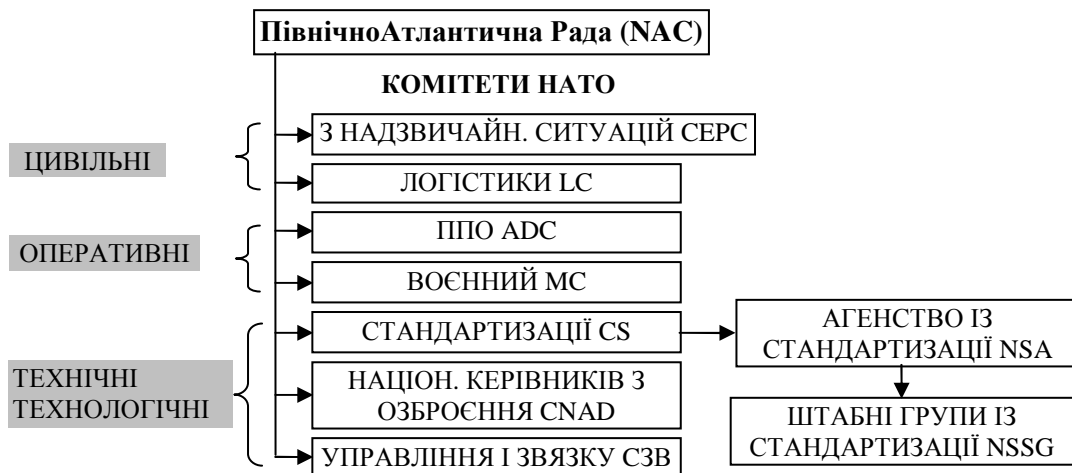

Рис. 1. Система органів НАТО, відповідальних за політику і процес стандартизації

Агентство військової стандартизації із штабом в Лондоні. Остання реформа Агентства була проведена в 2010-2011 рр. у рамках рішень самміту в Лісабоні. На сьогодні NSA розташована в Брюсселі і має невеликий штат із 18 цивільних та 27 військових фахівців, річний бюджет складає 2 600 000 євро. Директор NSA є головним радником з питань стандартизації генерального секретаря і Військового комітету НАТО. 12 березня 2013 р. була підписана “Дорожня карта” щодо співпраці Збройних

Сил України з NSA, яка спрямована на організацію співпраці і отримання експертної консультативної підтримки, методичної та практичної допомоги з боку NSA щодо впровадження нормативних документів НАТО в Україні.

Менеджмент процесу стандартизації в НАТО здійснюється комбіновано, відповідно до так званого принципу зустрічного потоку: ретроградним способом – “згори до низу” і прогресивним способом – “знизу до гори” (рис. 2).

Рис. 2. Менеджмент процесу стандартизації НАТО

Перший спосіб передбачає вирішення питань стандартизації в рамках процесу оборонного планування (NATO Defence Planning Process, NDPP), а для країн-партнерів – у рамках “Процесу планування та огляду сил” (Planning and Review Process, PARP). Україна є учасником цього процесу з 2005 р. Обидва процеси, як NDPP, так і PARP базуються на вимогах стратегічних командувань у частині як формування оперативних можливостей сил Альянсу, так і досягнення взаємосумісності для кожної країни окремо. Вимоги викладаються в необхідності досягнення конкретного пакету цілей, кожна з яких пов’язана із завданнями у сфері стандартизації.

Другий спосіб реалізується за ініціативою країн або робочих груп від декількох країн, які повідомляють НАТО через комітет із стандартизації про необхідність розроблення тих чи інших стандартів. Історично склалося, що більшість

стандартів була і продовжує розроблятися за способом “знизу до гори”. У декількох робочих групах працюють і українські фахівці.

При такому принципі менеджменту передбачається багаторазовий процес узгодження на кількох рівнях управління.

Процес розроблення стандарту включає наступні етапи (рис. 3):

валідація пропозиції – процедура, що дає високий ступінь впевненості в тому, що впровадження стандарту буде послідовно приводити до результатів, які заздалегідь відповідають встановленим критеріям прийнятності;

розроблення проекту стандарту;
ратифікація стандарту країнами-членами Альянсу;

промульгація (вступ в дію і розповсюдження);

імплементация (впровадження);
оцінка, уточнення, оновлення.

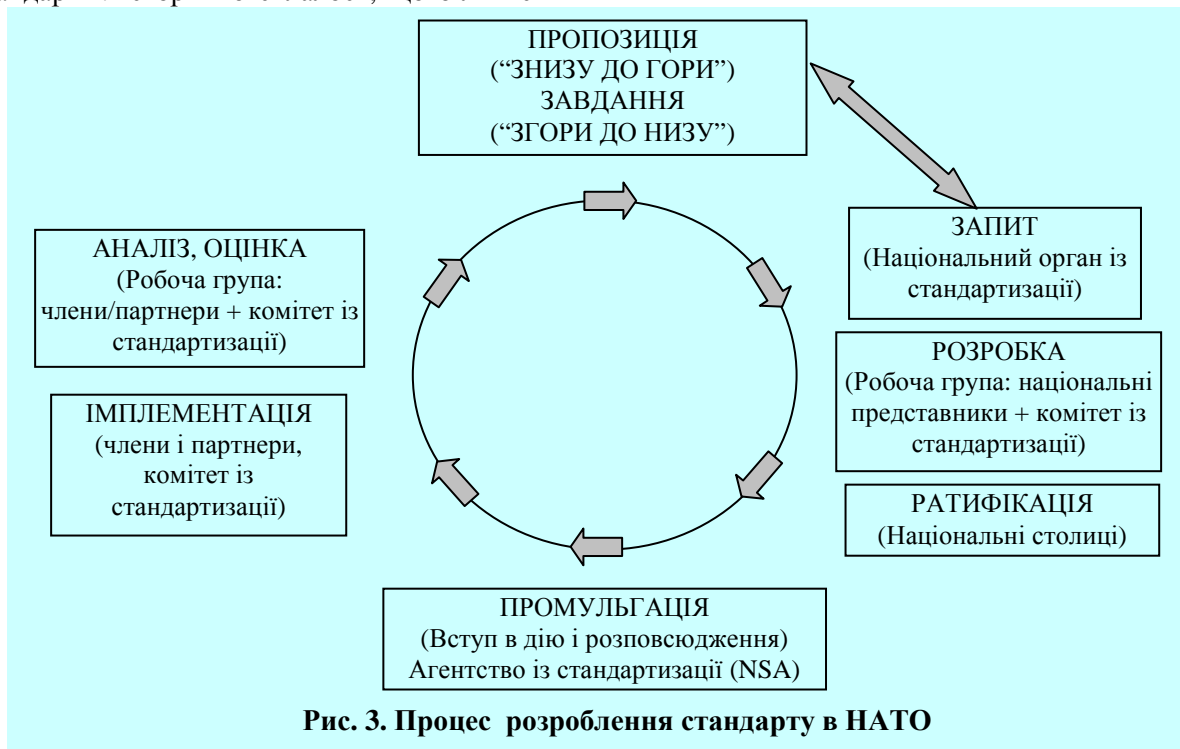

Рис. 3. Процес розроблення стандарту в НАТО

Висновки. Потенціал і можливості Альянсу щодо ефективної оборони країн-членів і проведення міжнародних операцій поза їх межами базується на ефективній реалізації трьох основних компонентів: оборонного планування, взаємосумісності і стандартизації.

Усі документи з питань стандартизації об'єднані в єдину взаємопов'язану ієрархію керівних документів Альянсу.

Національні документи з питань безпеки і оборони, які розробляються за участю

експертів НАТО та отримали підтримку на заходах НАТО, можливо вважати таким, що відповідає політики НАТО у сфері стандартизації.

Надання військової допомоги, як матеріально-технічної, так і оперативної, в тому числі проведенні спільних військових операцій, напряму залежить від готовності тієї або іншої країни до роботи за спільними стандартами та досягненню певного рівня взаємосумісності.

У подальшому будуть розглянуті проблемні питання впровадження стандартів НАТО в Збройних Силах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation. Adopted by Heads of State and Government in Lisbon. Active Engagement, Modern Defence. <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.
2. Allied publication (NATO) AAP-42, entitled "NATO Glossary of standardization terms and definitions".
3. NATO document C-M(2010)0063 of the 22nd June 2010, entitled "NATO Standardization Policy".
4. Хартія про особливе партнерство між Україною та організацією Північно-Атлантичного договору, підписана в Мадриді 9 липня 1997 р.
5. Allied publication(NATO) AAP-4 (2003-02-01), entitled "NATO Standartization Agreements and Allied Publications". 265 p.
6. Allied publication (NATO) document C-M(2010)0086, noting allied publication AAP-03(J) entitled "Directive for the production maintenance and management of NATO standardization documents".
7. Allied publication (NATO) AAP-52, entitled "Guidance on Top-Down Standardization".
8. Aksit C. Smart standardization: a historical and contemporary success at NATO. http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_05/20140528_140528-smart-standardization.pdf
9. Aksit C. The Importance of NATO Standardisation. Defence Procurement International - Summer 2012, pp/ 1-3
10. Aksit C. NATO Standardization – 60 Years of Normative Success. NATO Standardization Agency Brussels, 2011.OCLC 832134355.
11. Aksit C. The NATO Standardization Agency -A Continuing Success Story. Defense Standardization Program Journal. October-December 2011, pp. 3-8.
12. Мукосий С. О внедрении стандартов НАТО в Министерстве обороны Украины. Вызовы и риски. Бюллетень Центра исследований армии, конверсии и разоружения. <http://cacds.org.ua/ru/bulletin/645>.
13. Імплементация стандартів НАТО в Україні: здобутки та перспективи. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 23 вересня 2015 року. / Упор. М.З. Мальський, О.С. Кучик. – Львів, факультет міжнародних відносин ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 52 с.
14. List of Current NATO Standards. <http://nso.nato.int/nso/nsdd/listpromulg.html>.
15. IEEE Engineering360 Global Spec Platform <http://www.globalspec.com>.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2016

Возняк С. М., к.т.н., с.н.с.;

Иващенко А. М., к.т.н., доцент;

Пенковский В.И., к.воен.н., с.н.с.

Центр военно-стратегических исследований Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев

Политика стандартизации Североатлантического Альянса

Резюме. Стаття посвящена вопросам формирования и имплементации Североатлантическим Альянсом политики в сфере стандартизации. Рассматриваются базовые принципы политики стандартизации, классификация документов НАТО по стандартизации, менеджмент процесса стандартизации.

Ключевые слова: Североатлантический альянс, стандарты, соглашения НАТО по стандартизации (STANAG's), публикации альянса (AP's), менеджмент в области стандартизации.

S. Woznyak, Ph.D;

A. Ivaschenko, Ph.D;

V. Penkovsky, Ph.D

Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernykhovsky, Kyiv

The North Atlantic Alliance Policy of Standardization

Resume. The article deals with the formation and implementation of the Alliance of standardization policy. We consider the basic policy principles of standardization, classification NATO documents on standardization, management standardization process.

Keywords: North Atlantic Alliance, Standardization Agreement (STANAG's), Alliance Publications (AP's), management of the standardization process.